

נייר עמדה אישי – תוצר לדוגמה - עברית

פרטים אישיים

שם המפמ"ר:	חניטה לרנר
שם איש הקשר:	כתוב כאן את שם איש הקשר, בנוסף למפמ"ר אם יש כזה
תחום הדעת:	ספרות חמ"ד

נייר עמדה אישי – תוצר לדוגמה

על פי דרישות המשימה, עליכם **להדגיש (Bold)** את המושגים המופיעים בטקסט המשימה.

בשל מגבלה טכנית, לא ניתן להדגיש את המושגים בתוצר לדוגמה. עם זאת, היעדר ההדגשה בתוצר לדוגמה אינו פוטר אתכם מהדרישה להדגיש את המושגים בעבודה שאתם מגישים.

תשפ"ז
9111/נייר עמדה אישי - על פי המחזה אנטיגונה/
סופוקלס

חוק המדינה מול מוסר וציווי האלים בדמותו של קראון

מעין ספיר

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

בחרתי לעסוק בדמותו של קראון במחזה הטרגי "אנטיגונה" מאת סופוקלס, בדגש על הדילמה המוסרית והשלטונית שנוצרה בעקבות הצו שהוא חוקק.

לאחר ששני בני אדיפוס, אטאוקלס ופוליניקס, נהרגו בקרב אחד מול השני על השלטון בעיר תבי, קראון עולה לכס המלוכה. הצו הראשון שהוא מוציא קובע שאתאוקלס, שהגן על העיר, ייקבר בכבוד, ואילו גופתו של פוליניקס, שיצא נגד העיר, תושאר בחוץ לראווה ולמאכל חיות. קראון קובע שכל מי שינסה לקבור אותו ייענש במוות. צו זה מעמיד קונפליקט דרמטי קשה בין חוק המדינה (החוק של המלך) לבין חוק האלים, כבוד המת והמוסר האנושי הבסיסי.

מצד אחד, אפשר להבין את קראון. הוא מלך חדש שקיבל מדינה אחרי מלחמת אזרחים קשה, והוא חייב להחזיר את הסדר והיציבות. גישה זו מזכירה את ההיגיון שמופיע במשנה, מסכת אבות, פרק ג' משנה ב': "ה'י' מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מורא, איש את רעהו חיים בלעו". מקור זה מציג את ההכרח בשלטון חזק שיש לו סמכות ("מורא מלכות") כדי למנוע מצב של אנרכיה שבו אנשים פוגעים אחד בשני. על פי תפיסה זו, קראון פועל נכון כשהוא מעניש בוגדים, כי בלי זה המדינה תתפרק לגמרי.

אבל מצד שני, כאשר אנטיגונה מפרה את הצו כדי לקבור את אחיה, מתגלה הבעיה האמיתית של קראון. הוא לא מוכן להקשיב לאף אחד – לא לאנטיגונה, לא לבן שלו ולא לנביא. הוא מתבצר בעמדה שלו ודן את אנטיגונה למוות. כאן בא לידי ביטוי המושג היבריס (חטא הגאווה). קראון מרגיש שהוא הכל-יכול, והוא בטוח לחלוטין שהוא צודק, עד כדי כך שהוא חושב שהוא יכול לבטל את חוקי האלים. חטא הגאווה והעקשנות מעוררים אותו וגורמים לו לקבל החלטות אכזריות ולא הגיוניות.

הסוגיה המרכזית שאני בוחן בנייר עמדה זה היא האם ההתנהלות של קראון מציגה באמת מנהיגות חזקה ואחראית ששומרת על החברה מפני כאוס, או שבסופו של דבר, זוהי רק עריצות וגאווה שהביאו לחורבן של כל מי שקרוב אליו.

עמדה/פרשנות נגדית/נוספת

עמדה/פרשנות במוקד נייר העמדה

מנגד, ניתן לראות בהתנהלותו של קראון ניסיון מובן ואף הכרחי לייצב ממלכה שנחלצה ממלחמת אזרחים הרסנית.

נימוק - קראון קיבל לידי מדינה מטולטלת ומפורקת, ומחובתו היה להבטיח את שלטון החוק וההרתעה מול בוגדים שהביאו לוחמי צבא זר נגד עירם, על מנת למנוע אנרכיה ושפיכות דמים נוספת. חז"ל ביטאו תפיסה זו במסכת אבות – "רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את (רעהו חיים בלעו)". (מסכת אבות פרק ג משנה ב).

לדעתי התנהלותו של קראון מוטעית מיסודה והיא זו שהובילה לטרגדיה הנוראה בסיום המחזה.

נימוק ראשון - קראון העמיד את חוקו האנושי מעל חוקי האלים ומוסר היסוד האנושי. כפי שמתבטא במבנה הקונפליקט - בעימות בינו לאנטיגונה - קראון מסרב להכיר בכך שישנם ערכים עליונים שאינם כפופים לסמכות המלך. זלזולו בחובת קבורת המת מביא לפגיעה חמורה בסדר המוסרי. כפי שמסבירה דורותיא קרוק בספרה 'יסודות הטרגדיה', בבסיס הטרגדיה עומד המעשה המביש הפוגע בסדר התקין של (העולם וגורר סבל ואסונות). (קרוק 1975)

נימוק שני - התנהלותו של קראון מונעת מגאווה עיוורת ומסרבנות להקשיב לקולות אחרים - לאזהרות הנביא טריסיאס, לתחינות בנו הימון ולרחשי העם. כפי שמתארת שרה הלפרין במאמרה 'התנשאות ואפסותו של האדם באנטיגונה', קראון סירב להקשיב עד שהיה מאוחר מדי. (הלפרין 1983). עקשנותו מומחשת בשיר 'גאווה' מאת דליה רביקוביץ, המתאר כיצד סלעים שנראים חזקים נשברים פתאום בהפתעה בגלל סדקים סמויים של גאווה וחוסר גמישות. (רביקוביץ 1965)

גאווה / דליה רביקוביץ

אֶפִּילוֹ סְלָעִים נִשְׁבְּרִים, אֲנִי אוֹמֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מִחֲמַת זִקְנָה.
שְׁנַיִם רְבוֹת הֵם שׁוֹכְבִּים עַל גִּבָּם בְּחֹם וּבְקוֹר,
שְׁנַיִם כֹּה רְבוֹת,
כִּמְעַט נּוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שְׁלֹה.
אֵין הֵם זְזִים מִמְּקוֹמָם וְכָךְ נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
מֵעֵין גִּאווָה.
שְׁנַיִם רְבוֹת עוֹבְרוֹת עָלֵיהֶם בְּצַפְיָה.
מִי שֶׁעֲתִיד לִשְׁבֹּר אוֹתָם
עֲדֵין לֹא בָּא.
וְאֵז הָאֵזוֹב מִשְׁגֶּשֶׁג, הָאֵצוֹת נִרְגָּשׁוֹת, וְהַיָּם מְגִיחַ
וְחוֹזֵר,
וְדוֹמָה, הֵם לֹלֵא תְנוּעָה
עַד שֶׁיָּבֹא קֶלֶב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסְּלָעִים.
יָבֹא וְיִלֵּךְ.
וּפִתְאֹם הָאֶבֶן פְּצוּעָה.
אֲמַרְתִּי לָךְ, כִּשְׁסְלָעִים נִשְׁבְּרִים זֶה קוֹרָה
בְּהִפְתָּעָה.
וְיָמָה גַּם אֲנָשִׁים.

הפשרה המוסכמת

לאחר שבחנתי את הדילמה של קראון ואת ההתנגשות בין חוק המדינה לחוקי המוסר, הגעתי למסקנה שנדרשת פשרה מוסכמת המאזנת בין שתי נקודות המבט. מצד אחד, אין ספק שמנהיגות ראווה חייבת להציב את השמירה על החוק והסדר הציבורי כמטרה מרכזית, שהרי בלעדיהם החברה עלולה להתפרק. אך מצד שני, מנהיג אמיתי חייב בו בזמן להיות קשוב לרחשי העם, לחוקי המוסר ולגילויי חמלה אנושית בסיסית, ולא להישען על כוח וסמכות בלבד. תובנה חשובה זו מומחשת היטב בשירו של יהודה עמיחי, 'מן המקום שבו אנו צודקים' (1962). השיר מלמד אותנו כי התבצרות בצדק מוחלט ונוקשה אינה מאפשרת צמיחה, ובסופו של דבר מובילה לחורבן. עמיחי כותב: "המקום שבו אנו צודקים / הוא רמוס וקשה כמו חצר". כלומר, העקשנות של המנהיג להיות צודק בכל מחיר, מבלי להשאיר מקום לספקות או לאהבת אדם, הורסת את התשתית שעליה נבנית החברה – ממש כפי שקרה לקראון שהביא חורבן על ביתו - בנו הימון התאבד אחרי מות אנטיגונה, ואשתו התאבדה לאחר ששמעה על האסון.

הערך המרכזי שתורם לגיבוש פשרה זו בעיניי הוא ערך כבוד האדם. ערך זה הבהיר לי לעומק כי שום צורך שלטוני או פוליטי אינו מצדיק רמיסה מוחלטת של ערכי המוסר וזכויות היסוד של הפרט. לכן, מנהיג חזק באמת נדרש לדעת לשלב בחוכמה בין סמכות לבין הקשבה וגמישות.

מושגים

המעשה המביש, היבריס, כבוד האדם

מקורות

קרוק דורותיאה, 1969, יסודות הטרגדיה, (אנגלית), תרגום לעברית, בהוצאת הקיבוץ המאוחד. 'המעשה המביש', עמ' 52 - 65, ספר יסוד המתאר את ארבעת יסודות הטרגדיה. מהימנות גבוהה: חוקרת בעלת שם עולמי
משנה, מסכת אבות, פרק ג, משנה ב, טקסט יבוד ביהדות, מציג את ההכרח בשלטון למניעת אנרכיה, מהימנות גבוהה
רביקוביץ דליה, 1966, הספר השלישי, השיר גאווה, 'צירה קאנונית בספרות העברית, מהימנות גבוהה: מטאפורת הסלעים הנשברים מדגימה את העקשנות של קראון והתפרקותו.
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור